

Olof Palme: Anförande vid Utrikespolitiska föreningen i Uppsala 1972

Talare
Olof Palme
Statsminister

Datum
13 april 1972

Plats
Uppsala

- 1 Neutraliteten och svensk neutralitetspolitik är i och för sig ingen ideologi, den är ett medel för att förverkliga vårt nationella oberoende, vår nationella frihet och också ett medel för att främja vår medverkan i ett aktivt internationellt samarbete. Neutralitetspolitiken har en mycket lång historisk tradition, den är
- 5 starkt förankrad i människornas medvetande, anses ha en väsentlig del i vår långa fredsperiod, den är betingad av vårt lands geografiska och strategiska läge i skärningspunkten mellan stormaktsblocken.

- På det sättet främjar neutralitetspolitiken våra egna intressen. Men vi kan också
- 10 med skäl säga, att den har bidragit till lugnet och stabiliteten i vår del av världen. Om man följer den parameter som har skiljt de båda stormaktsblocken över klotet, så kan man konstatera att det varit oroligheter, konflikter, strider längs hela gränsen under det kalla krigets tid. Ett av de få områden där det rått lugn har varit den skandinaviska halvön. Och därtill har med säkerhet bidragit det vi
- 15 brukar kalla för den nordiska balansen.

- Man har England, som är full medlem av NATO, med fullt utbyggt bassystem. Man har Danmark och Norge, medlemmar av NATO men med inga baser under fredstid och vissa andra begränsningar. Vi har Sverige med
- 20 neutralitetspolitik och ett relativt starkt försvar. Vi har Finland med sin neutralitetspolitik, vissa begränsningar när det gäller försvaret och sitt speciella vänskapsavtal med sin mäktige granne. Och sedan Sovjetunionen som ju otvivelaktigt är medlem av Warszawa-pakten. Denna balans har varit ett led, en viktig del av freden i norra Europa.

- 25 När jag reste omkring i en rad huvudstäder för nu precis två år sedan, så hade jag som ett av huvudsyftena att fråga regeringarna ute i Europa: Om ni bortser från Sveriges intressen och ser det ur er synpunkt, är det i ert intresse att vi fast och konsekvent fullföljer vår neutralitetspolitik? Eller anser ni att vi bör lämna den?

Är det i ert intresse att vi lämnar den och ansluter oss till något av de stora allianssystemen.

35 För en del år sedan kanske det hade rått tvekan på den punkten. Men nu fick jag ett fullkomligt entydigt svar, vare sig det var i London eller Paris, Bonn eller Moskva, att det är i vårt intresse att ni fullföljer er politik, därför att den bidrar till den europeiska fred som vi alla önskar.

40 Neutraliteten i krig – ett folkrättsligt begrepp – förutsätter alliansfrihet i fred. Vi kan icke förbereda militär hjälp eller militärt samarbete med något av stormaktsblocken under fredstid. Eller vidta åtgärder som skulle göra att det tedde sig som om vi anslöt oss. Ett slags hemligt förbund med någon av militärpakterna.

45 På den punkten hade vi livliga diskussioner när det begav sig med förre högerledaren Hjalmarsson, som vi diskuterade möjligheten att gemensamt befästa Bornholm med och ha vissa samarbeten när det gällde vapenbärare och annat med NATO.

50 Det förutsätter också att vi har ett efter våra förhållanden starkt försvar. Sverige får inte bli ett militärt vakuum, som kan fresta stormakterna att bemäktiga sig vårt territorium i fredstid, om inte annat så för att hindra att den andra parten gör det. Misstänksamheten är stor.

55 Vi har alltså tagit på oss mycket stora uppoffringar, det svenska folket, för försvaret. Slår man ut det per capita så är näst efter Sovjetunionen, USA och Israel Sverige det land som har de största försvarsutgifterna per invånare.

60 Det här räcker ändå inte. Man har brukat uttrycka det så, att om man skall bevara trovärdigheten för neutralitetspolitiken och för fastheten i neutralitetspolitiken, så kräver den en betydande omsorg redan i fredstid. Man får inte skapa misstro hos något av blocken eller förväntningar hos ett annat att vi skall vara beredda att avvika från den valda handlingslinjen vid ett visst tillfälle.

65 Det här finns det många historiska exempel på. Torsten Gihl, tror jag, visar i sin bok om Sverige under första världskriget, att regeringen hade skapat stora förväntningar hos tyskarna att vi skulle vara neutrala på tysk sida, vilket ledde till

70 långtgående krav och å andra sidan en stor misstro från de västallierades sida,
därför att de trodde att regeringen spelade under täcket med tyskarna, vilket de
inte gjorde. Vilket ledde till svårigheter med dem.

Det gäller att föra denna politik med konsekvens och inte skapa vare sig
75 förväntningar eller misstro.

En sådan här neutralitetspolitik innebär ju dock icke en isolering från
omvärlden. Typiskt för efterkrigstiden var att vi har kunnat förena
neutralitetspolitiken eller den alliansfria utrikespolitiken med ett allt starkare
80 engagemang i det internationella samarbetet.

I första hand har det naturligtvis gällt de nordiska länderna. Internationalismen
den börjar ju i Kölen eller Öresund, Ålands hav.

85 Det nordiska samarbetet har under de sista 20 åren varit ganska fullt av
grandiosa misslyckanden, men samtidigt ganska påtagliga praktiska resultat. Vi
försökte -49 skapa ett skandinaviskt försvarsförbund. Det fanns mycket starka
skäl för det. Det gick inte, sprack i sista stund, därför att den norska regeringen
valde en annan handlingslinje.

90 Men istället för det nordiska försvarsförbundet fick vi ett praktiskt samarbete
när det gäller passfrihet, arbetsmarknad, sociallagstiftning osv. Under hela 50-
talet så försökte man skapa en nordisk tullunion. Det misslyckades också.
Mycket därför att den norska industrin trodde att den svenska konkurrensen
95 skulle bli övermäktig.

Men i stället för tullunionen så fick man EFTA, som i praktiken raserade
tullarna mellan de skandinaviska länderna och har haft en fullkomligt dramatisk
effekt på den internordiska handeln.

100 Vi försökte skapa Nordek, och det var ett färdigt avtal. Och det var otroligt nära
att det lyckades och det tillhör mina verkligt stora besvikelser att det i sista stund
gick i stöpet, för det tror jag hade varit till gagn för alla Nordens folk. Men det
var kroater, vilka jag inte har någon möjlighet att utöva inflytande, som i sista
105 hand spräckte det avtalet.

Vad vi får i stället vet vi ännu inte, för nu är alla de nordiska länderna helt

upptagna med sina respektive förbindelser med EEG. Men vi ska inte låta oss
110 förhållas av EEG-frågan.

Jag såg på Nordiska rådet, och det vann anslutning, nu i februari, att vad som än
inträffar och vilken anslutningsform våra länder än väljer till EEG så är de reella
115 problemen kvar, dvs. de mycket starka tendenser till koncentration av makt och
ekonomiska resurser till Europas kontinent.

Och ska vi skapa en motvikt i Norden, till denna koncentrationsprocess,
centraliseringsprocess, så måste det ske på samverkans grund, oavsett
anslutningsform. Och därför måste vi börja utforma en gemensam
120 näringspolitik, regionalpolitik och miljöpolitik. Och det förslaget vann
Nordiska rådets bifall och nu har man satt igång det praktiska arbetet på det.
Det är naturligtvis viktigt.

Det är klart att skilda lösningar i EEC-frågan det kan skapa starka
125 splittringstendenser i Norden. Vi har alltid försökt bekämpa eller motverka de
centrifugala krafterna i Norden, som skapas av olikheterna i vår säkerhetspolitik.
Man ska inte underskatta riskerna, men därför gäller det att ta fatt på de
konkreta samarbetsuppgifterna.

130 Utöver Norden så har vi ett samarbete, naturligtvis, i Europa. Jag sade någon
gång att om vi ska kunna leva upp till vårt europeiska ansvar och spela en roll i
Europa, så krävs det att vi erkänner vår europeiska identitet. Vi kan inte ställa
oss utanför den europeiska verkligheten. Vi tillhör den, vi tillhör Europa på gott
och ont.

135 Och vi kan inte föra en politik som efter våra förutsättningar främjar
avspänningen och det fredliga samarbetets sak om vi samtidigt försöker hålla en
distanst till utvecklingen i vår världsdel. Tvärtom är det först när vi är beredda att
fullt bära vår del av ansvaret för Europas utveckling som vi kan bidra till ett
140 stärkande av fredens och framstegens sak.

Detta europeiska ansvar kommer till uttryck i dagens läge i framför allt två
frågekomplex. Det ena är samarbetet, västeuropeiska ekonomiska samarbetet.
Det andra är avspänningen mellan öst och väst i Europa.

145 För närvarande så diskuterar vi ju livligt EEC-frågan här i landet. EEC uppstod

ju som en fredsrörelse. Det var en äkta idealism för att skapa fred mellan Frankrike och Tyskland som i hundratals år hade varit inblandade i konflikter
150 med varandra. Icke en gång till sa man sig. Och alltså måste man skapa ett ekonomiskt samarbete och ett politiskt samarbete som närmade dessa båda länder till varandra.

Och det var väl ursprungligen, den emotionella, den ideologiska drivkraften till
155 EEC:s skapande och, det har vi ingen anledning annat än att acceptera och respektera.

Sedan skapade man 6-statsmarknaden, alltså det blev lilla Europa med 6 länder. De som stod utanför bildade EFTA. Nu har man alltså fört dessa förhandlingar.
160 Efter tredje omgången lyckades det och nu skall England inträda i EEG. Där blir det väl ingen folkomröstning. I Norge och Danmark skall man ha folkomröstning och folken skall bestämma hur man skall ha det.

Man har ibland sagt att Sverige bör bli medlem av EEC. Det kan vi, enligt min
165 bestämda uppfattning, inte bli helt enkelt därför att det strider mot vår grundläggande neutralitetspolitik. Man kan icke förena fullt medlemskap i EEG och en fortsatt neutralitetspolitik.

Det kan illustreras ganska enkelt med deras utrikespolitiska samarbete. Man har
170 bestämt att medlemmarna i EEC skall eftersträva en gemensam utrikespolitik och inleda ett samarbete som syftar till denna gemensamma utrikespolitik. Och man har börjat, haft möten, man utformade t.ex. en resolution i Mellersta Östernfrågan, som hade varit helt omöjlig med hänsyn till medlemmarna i den svenska regeringen att skriva under.

175 Man har diskuterat om icke man skall kunna utforma en gemensam EEG-linje inför en säkerhetskonferens. Det är inte så konstigt att man gör det, de är ju alla medlemmar i Atlantpakten. Mer än Irland som är i en speciell situation.

180 Och de är vana vid att ha utrikespolitiskt och säkerhetspolitiskt samarbete. Och alltså när man talar om att utforma en gemensam EEG-position inför säkerhetskonferensen, om vi sutte med där, så skulle vi komma i den utomordentligt egendomliga situationen att först skulle vi sitta och utforma en gemensam västpolitik inför säkerhetskonferensen, sedan skulle vi åka till
185 säkerhetskonferensen och ta på en ny hatt och plötsligt vara ett neutralt land.

Det som ytterligare understryker det är det faktum, att man nu allt klarare har börjat tala om att även kunna införa ett försvarspolitiskt samarbete inom ramen för EEC. Det är inte heller så konstigt utifrån deras utgångspunkter, och därför har premiärminister Heath nu i ett stort antal anföranden sagt att detta blir en av de viktiga framtidsuppgifterna att utforma en europeisk försvarspolitik inom ramen för EEG. Även Willy Brandt har varit inne på samma tema.

Det är ju inte så konstigt för dem som alla är medlemmar av en militärallians, men det är helt omöjligt naturligtvis för ett neutralt land som Sverige att delta. Där har vi identiska synpunkter med de andra neutrala länderna Schweiz, Österrike och Finland.

Denna synpunkt står ju också 90 % av riksdagens ledamöter bakom.

Ibland så har man sagt – senaste tiden har man försökt tolka opinionsundersökningar som har gjorts – att svenska folket skulle vara på väg bort från neutraliteten. Som den som har utfört opinionsundersökningar själv har konstaterat, så är det en alldeles felaktig tolkning. Visar den något, så är det att en överväldigande majoritet sluter upp bakom neutralitetspolitiken.

På den fråga som var: ”Tror Ni att i långa loppet, alltså på lång sikt, det är en fördel för Sverige att vara med i EEC”, där man trodde med hänsyn till den allmänt positiva inställningen att det skulle vara en väldig majoritet, så var det inte mer än 40 % som svarade ja och 52 % som sade nej. Då hade man alltså inte infört neutralitetsfrågan i sammanhanget.

Men det intressanta – som Tage Erlander påpekade häromdagen – är uttolkarna av undersökningen. En rad tidningar som säger att nu är neutraliteten i gungning, det är det som är det överraskande. Det verkar som om dessa borgerliga tidningar skulle glädjas åt att vi övergav neutralitetspolitiken.

De som nu framträder som våra läromästare på området är mirakulöst nog precis samma tidningar som energiskt drev Sveriges anslutning till Atlantpakten när det begav sig för en del år sedan. De har aldrig varit några vidare läromästare i svensk neutralitetspolitik.

Det andra är det resonemang som säger att neutraliteten är en helig ko, som man

inte får diskutera. Mitt svar är att visst får man diskutera den, om det är lämpligt att vi skall föra neutralitetspolitik eller inte. Men då får man ju framföra argument och man får ju vänja sig vid motargument.

230 Men det blir en lite underlig diskussion när man diskuterar det här och man framför argumenten för neutralitetspolitiken och så får man svaret – inte motargument utan svaret – att det är en helig ko som inte får diskuteras, visst, gör det då.

235 Så säger man, att då är vi dåliga européer. Det är fel på många olika sätt. För det är ett faktum; schweizare är lika goda européer fastän de inte är med i EEC. Människor som lever i Polen och Ungern är också goda européer. Det är inte det som konstituerar om man är en god europé eller inte. Utan det är respektive länders faktiska, strategiska och geografiska förhållanden.

240 Jag har upptäckt när jag träffar mina kolleger i EEC att de ofta är vänner från studentåren som tillhörde samma organisationer. Konstaterade när jag träffade ordföranden i EEC:s ministerråd, Thorn från Luxemburg, att vi första gången hade sammanträffat på Conference Européen des Etudiants i Nancy i november
245 1951, och vi diskuterade Europa.

Och vi konstaterade att skillnaden är ju inte huruvida den ena är en god europé eller någon annan, utan skillnaden är den, att vi har helt olika förutsättningar för våra länders grundläggande säkerhetspolitik.

250 Eftersom medlemskap är uteslutet så söker vi istället ett bättre ekonomiskt samarbete. Och jag kan inte se något skäl mot detta. Sverige är en gammal frihandelsnation, som har tagit på sig påfrestningarna av att öppna sina gränser för utlandet. Tagit på de påfrestningarna i medvetande om de fördelar som en
255 rationell arbetsfördelning innebär.

Och därför söker vi ett vidsträckt ekonomiskt avtal. Bland annat i dessa syften var jag nere i Tyskland för att diskutera häromdagen. Det dröjer ännu innan vi får se resultatet.

260 Men så mycket står redan klart, att vårt avtal kommer att innebära utomordentligt påtagliga fördelar för svensk industri, som får tillgång till en europeisk marknad på 500 milj människor, som man tidigare fått klättra över

265 betydande tullar för att nå.

Den andra delen av vårt europeiska ansvar gäller avspänningen mellan öst och väst. Den västtyska politiken som nu leds av regeringen Brandt-Scheel är en utomordentligt djärv politik. Sett ur tysk synpunkt innebär den att denna
270 regering har gått ut och sagt: Under hela efterkrigstiden har den västtyska linjen varit, att först skall vi ha en avspänning i Europa och sedan kan vi börja förhandla.

Den nuvarande tyska regeringen gick istället ut med parollen: Låt oss försöka nå
275 en avspänning genom förhandlingar. Låt oss 25 år efter kriget erkänna att Tyskland förlorade det andra världskriget och erkänna de realiteter som detta förlorade krig skapade i Europa.

Det har krävt en väldig förändring av attityderna hos människorna. Det vittnar
280 gott om både den ideologiska hållfastheten och skickligheten i den politiken att man i så hög grad lyckats vinna det tyska folket för den.

Nu är det här en mycket lång process med många känsliga och invecklade skeden. Kort uttryckt, så har det gått ut på att i första hand skulle man skapa
285 avtal med Sovjetunionen och Polen, som innebar att man förpliktade sig att inte använda våld och att man erkände existerande gränser.

Det har krävt en väldig attitydförändring också hos de ryska ledarna med deras erfarenheter av Tyskland. Det var många diskussioner – det var en gradvis
290 process. Det avtalet slöts för två år sedan.

Nästa skede var att gå in på Berlinfrågan, som ju har varit en brännpunkt för motsättningarna mellan stormakterna i Europa. Och det Berlin-komplexet är delat i två delar. Dels är det en överenskommelse mellan de fyra stormakterna
295 om Berlin, om det gemensamma ansvaret för Berlin. Dels är det en lokal överenskommelse mellan myndigheterna i öst- och väst-Berlin om trafiken, lätnader och sådant.

Efter långa och sega förhandlingar så lyckades man i fjol uppnå både en
300 överenskommelse mellan stormakterna och den lokala överenskommelsen. I det ögonblicket var fältet fritt för en ratificering av de ryska och polska fördragen.

305 Västtyskland hade vad de kallade Junktim, dvs. de ville ratificera först sedan frågan om Berlin var löst. Och nu har ryssarna ett mot-Junktim, som innebär att de skriver på överenskommelsen om Berlin först när tyskarna ratificerat Moskva- och Warszawafördragen.

310 Därför står nu hela intresset kring det som nu kommer att hända den 5 maj, då den tyska förbundsdagen skall ta ställning till de här fördragen. Om de klaras, då inleds nästa skede som är de bilaterala förhandlingarna mellan Öst- och Västtyskland om trafik och deras inbördes förhållanden. När det är klart, då blir väl de här länderna medlemmar av FN osv.

315 Men alltså av denna långa process så återstår ratificeringen och sedan de bilaterala överenskommelserna mellan Öst- och Västtyskland, där förhandlingar nu är i full gång.

320 Förlåt min långa utläggning om detta för att klara ut det mycket invecklade spel som det här innebär.

325 Nu är det ju så, att östpolitiken hänger såtillvida på en skör tråd att det behövs absolut majoritet i förbundsdagen för att klara den. Det är inte säkert, för detta behövs det 249 röster, tror jag det är, och man har 251 eller möjligen 250. Det betyder att det är en väldigt knapp marginal.

330 Men man hade väl i Tyskland en förhoppning om att det här skulle gå vägen. Och det är ingen tvekan om att det för freden i Europa är av ett utomordentligt stort intresse att Willy Brandt lyckas med denna östpolitik.

Det skulle innebära ett mycket allvarligt bakslag för avspänningssträvandena mellan öst och väst och för freden i Europa om man misslyckades. Den här östpolitiken är i fredens och i Europas intresse, i hela Europas intresse.

335 Löser man nu den tyska frågan, då står fältet öppet för nästa stora steg i avspänningssträvandena, nämligen den europeiska säkerhetskonferensen. Där är man inne i konkreta förberedelser, som dels syftar till en avspänning och om möjligt militära reduktioner och dels syftar till ett mera vittgående tekniskt, ekonomiskt och kulturellt samarbete.

340 Och en kontinent som förhandlar om samarbete den startar inte krig inbördes.

Redan detta faktum är utomordentligt viktigt. Och därmed kan man få bättre förbindelser med Östeuropa, det är vårt intresse.

345

Nu har jag sagt, och det misstolkas ibland nog felaktigt, att när vi talar om den europeiska traditionen, den europeiska humanismen och den europeiska kulturen så gör vi det i viss mån med rätta.

350 Men denna europeiska kulturtradition har ju inte bara sitt säte i Paris och Rom och till nöds London, utan också i Warszawa och Prag och Budapest. Och när vi talar om Europa skall vi aldrig glömma denna långsiktiga strävan att föra alla de europeiska folken närmare varandra.

355 Och det kan inte ske genom något befrielsekrig, det kan bara ske genom ett konkret samarbete, som också värnar de europeiska småstaternas rättigheter.

Utöver Europa så har ju svensk politik, i allt högre grad, utrikespolitik, kommit att engagera sig för de stora internationella frågorna. Genombrottet skedde väl
360 när vi blev medlemmar i FN. Och när Dag Hammarskjöld blev generalsekreterare i Förenta Nationerna, så stimulerades vårt intresse, den svenska opinionens intresse, för fredsarbetet.

Och det var ett naturligt forum för oss, har varit Förenta Nationerna för att ge
365 uttryck för våra meningar. Vi har varit med i olika fredsaktioner och fredsbevarande operationer och släppt till väldigt mycket folk till olika internationella organisationer, till medlemsuppdrag och annat, men det skall jag inte gå in på så mycket.

370 Jag skall ta upp nu de koloniala problemen lite grand.

Andra världskrigets väldiga kraftmätning innebar ju att demokratins livskraft, dess förmåga att överleva, ställdes på ett avgörande prov. Demokratin stod till sist som segrare. Den bestod provet. Och minnena från kampen mot nazismen
375 har gett en hel generation avgörande erfarenheter.

Eftergiftspolitik, München-politiken, motexpansion, schism och aggression föll i vanrykte. Regeringarna blev benägna att hårt och beslutsamt driva sin politik att sätta hårt mot hårt. Rädslan att upprepa Münchenpolitikens misstag
380 har i mycket präglat staternas utrikespolitiska handlande under tiden efter andra

världskriget.

385 Nazismens totala rättslöshet hade också undergrävt tilliten till det
internationella normsystemets möjligheter att vara vägledande för regeringarnas
utrikespolitiska handlande. Många har sett maktsträvanden och
maktambitioner som utrikespolitikens verkliga innehåll.

390 Skepticism och misstänksamhet ifråga om syftet med motsidans planer och
handlande blev det naturliga sättet att inom maktblocken värdera
utrikespolitiken. Och denna hårt maktinriktade utrikespolitik har bidragit till
att fördjupa existerande intressekonflikter, ofta föranlett stormakterna till
en kompromisslöshet, och stundom hänsynslöshet, som i hög grad har präglat
efterkrigstidens politik.

395 Men lika lite som demokratins seger genom rösträtsreformen i vårt land
innebar att kraven på förändringar tystades, fick inte demokratins seger i andra
världskriget som konsekvens att kraven på politisk, ekonomisk och social
rättvisa upphörde.

400 Tvärtom blev andra världskrigets slut signalen till en helt ny process, nämligen
avvecklingen av de stora kolonialväldena som hållit majoriteten av världens folk i
ett politiskt och ekonomiskt beroende.

405 Inte minst Förenta Staterna var, sina demokratiska och politiska traditioner
likmätigt, inledningsvis pådrivande i den historiska process som
kolonialavvecklingen utgjorde. Och dess första led, den politiska
självständigheten, genomfördes över stora delar av världen med en ganska stor
snabbhet, framför allt den engelska labourregeringen, snabbt: Indien, Pakistan,
410 Ceylon och många andra länder blev självständiga.

Men den efterlämnade naturligtvis en rad från kolonialtiden nedärvda problem,
som i hög grad fortfarande präglar den utrikespolitiska utvecklingen i tredje
världen.

415 Och detta till trots är u-ländernas största problem idag att söka genomdriva att
den vunna nationella och politiska frigörelsen kompletteras med fullständig
frigörelse från de från kolonialtiden kvardröjande ekonomiska bindningarna.

Det är det man diskuterar i hög grad i Santiago med början idag.

425 Och utan en fullständig frihet från koloniala band finns inte förutsättningar att bygga ett samhälle, som är format med det enda syftet att främja nationens bästa.

Det är också först med fullständigt politiskt och ekonomiskt oberoende som bas som ett fattigt land kan bygga upp sina internationella förbindelser och skapa i och för sig ett nytt internationellt beroende genom att delta i samarbetet med 430 lika rättigheter och lika fördelar.

Och denna de fattiga ländernas frigörelsesträvan i ekonomiskt och socialt avseende står ännu bara i begynnelsen, och de möter mäktiga intressen i den rika världen.

435 Och i denna process så har vi då kriget i Vietnam.

Kriget i Vietnam det är ett krig bland de förflutnas skuggor, för det är i sitt ursprung ett gammalt kolonialkrig.

440 Jag reste i de där regionerna som representant för svenska studenter i början av 50-talet, och det man mötte i land efter land var vissa enkla teser, vilket universitet jag än besökte.

445 Den ena tesen var denna att vi vill bestämma i vårt eget land. Vi vill icke att dessa främmande förtryckare, som har härskat här sedan 1700-talet, skall fortsätta att vara våra herrar. De har visat i kriget dom var inte dessa oövervinneliga vite mannen. Vi klarar oss själva. Vi vill ha vår nationella frihet.

450 Och den andra tesen var detta: att vi vill också se till att friheten kombineras med en social frigörelse. Vi har varit förtryckta av ockrare och jorddrottningar och utländska kapitalägare i generationer. Nu skall våra bönder få äga sin egen jord, de skall få chans att utvecklas och inte vara i händerna på ockrarna och jordägarna.

455 Det var de två. Och det mötte man vilket land man än kom till i hela Asien var dessa två ting grundläggande.

460 Och då rasade ju Vietnamkriget. Det hette Indokinakriget då och var franskt.

Vietnameserna hade väl blivit erbjudna sitt oberoende, lovade sitt oberoende 1945, när japanerna tågade ut. De fick det inte, för att fransmännen ville stanna kvar och bevaka sina intressen. Och eftersom Ho Chi Minh hade blivit sviken
465 ett löfte, så började så småningom en befrielsekamp.

Den befrielsekampen var mycket framgångsrik, men de franska trupperna fick alltmer stöd av Amerika. Man räknade ut på den tiden att Amerika betalade då 85 % av de franska krigskostnaderna. Det ledde till katastrofen i Dien Bien Phu och
470 slutet på det franska kolonialväldet i Asien och Genèveöverenskommelsen och löftet om återförening av Vietnam efter en temporär delning och fria allmänna val, som enligt Eisenhower Ho Chi Minh skulle ha vunnit med minst 85 %.

Men det blev alltså inga fria val, utan i stället förankrade sig, inträdde
475 amerikanarna i fransmännens ställe i detta gamla, gammaldags kolonialkrig, och stöttade då olika regimer.

Då blev det uppror igen. Det var en folklig resning, både mot de utländska herrarna och mot de inhemska herrarna som satt en feodalregim, som endast
480 tack vare utländskt stöd kunde hålla sig vid makten och som förtryckte folket.

Det har varit de här gamla kolonialländernas tragik att de har så ofta lierat sig med folkets förtryckare i de fattiga länderna, eftersom de tedde sig som garanter för stabilitet.

485 När det inte gick bra i det kriget, så skickade man dit trupper upptill 500.000 man från Amerika, som förde det här kriget. Och man började bomba Nordvietnam.

490 Och sedan när bombningarna misslyckades, faktiskt och genom opinionens tryck, så slutade man bombningarna och började med förhandlingarna men började med den s.k. vietnamiseringspolitiken, som jag strax återkommer till.

Och där står vi idag.

495 För en kort tid sedan, så gästade den amerikanske presidenten Richard Nixon Kina, varvid besöket av honom själv betecknades som en vecka som ändrade

500 världen. Den minnesgode minns, att man tidigare har sagt att det vore att
försvaga demokratin att inleda förbindelser med Kina och att ifrågasätta
Taiwans ställning.

Men nu kom alltså en förändrad amerikansk politik, och denna förändring i den
amerikanska politiken hälsades världen över med rätta som en statsmannamässig
505 handling. Den innebär ju ett accepterande av realiteter i dagens värld och ett
steg mot fred.

Men världen och verkligheten har ju inte förändrats för vietnameserna. Den så
kallade vietnamiseringspolitiken är ägnad att förlänga kriget, inte att förkorta
510 det. Under senare år så har kriget i själva verket intensifierats.

Det har utvecklats till andra länder, krig pågår i Kambodja efter invasionen där, i
Laos. Flygbombningar har skett och sker i en omfattning som saknar motstycke
i världshistorien. De är betydligt större än under den förra regimen.

515 Washington Post har räknat ut och Dagens Nyheter följde upp idag att under
de sista tre åren så har det varje minut fällts ett ton bomber över Indokina och
alltså mångdubbelt nu – över detta lilla land har det fällts mångdubbelt de
bomber som fälldes över Europa under andra världskriget.

520 Det innebär att naturen har utsatts för en förstörelse som drabbar nuvarande
och kommande generationer.

Och civilbefolkningen har drabbats allt hårdare av krigshandlingarna.

525 I föl sa senator Edward Kennedy, att under 1971 så dödas och såras och drivs på
flykten flera personer i de tre länderna i Indokina än under något tidigare
tillfälle i historien, och de flesta offren är resultatet av den amerikanska
aktiviteten. Slut på citat.

530 Och den amerikanska kongressens flyktingkommitté, som Kennedy också är
ordförande i, konstaterade att sedan -54 har 535.000 sydvietnameser dödats,
740.000 sårats och 5,5 miljon drivits på flykten, framför allt som ett resultat av
bombningarna.

535 Enligt en amerikansk miljöutredning, som tryckts i kongressens protokoll den 1

mars i år, så har de amerikanska bomberna åstadkommit över 10 miljoner bombkratrar i Sydvietnam.

540

Dessa kratrar har fyllts av vatten, som gör dem obrukbara för risodling och som alstrar sjukdomsbärande insekter. Spridningen av växtgiftmedel har förstört en stor del av åkrarna och skogarna i Sydvietnam.

545

Till följd av den starka internationella opinionen mot användningen av herbicider i Indokina har denna metod skurits ned eller övergivits, men istället har amerikanska traktorkompanier under de senaste åren planat ut terrängen i stora områden i syfte att beröva motsidan möjligheter att gömma sig i jungeln.

550

Enligt dessa amerikanska uppgifter har bulldozers och traktorer förstört sydvietnamesiskt virke och gummiträd till ett värde som överstiger 40 miljoner dollar. Detta är alltså kongressuppgifter.

555

Det här torde visa att det är ju inte så att under de här vietnamiseringstidens år så har kriget trappats ned, utan det är de amerikanska truppersnas markaktivitet som har trappats ned, men i själva verket har genom bombningarna närmast skett en eskalering, en upptrappning av kriget.

Och nu i de här dagarna så bevittnar vi följderna. Markstriderna har blossat upp över hela Sydvietnam, och massmedia förmedlar bilden av krigets vanvett och människors lidande.

560

Vietnam.

565

Grundtanken bakom det amerikanska engagemanget i Vietnam var att man skulle förhindra vad man ansåg vara en kommunistisk expansion, som hotade västvärldens demokrati och dess strategiska intressen. Denna grundtanke har skjutits i sank av bland annat den nya kinapolitiken.

570

På sina håll sökte man till och med identifiera Saigonjuntan med demokrati och humanism. Och det sker knappast längre. Nu har man alltså övergivit båda dessa tankegångar.

575

För det går ju inte att säga att egentligen så är det kineserna som driver kriget i Vietnam, när den amerikanske presidenten besöker Kina. Ta bort sjunde flottan, sundet där. Diskuterar om Taiwan. Diskuterar om samarbete.

Denna tes att det egentligen är Kina som ligger bakom kriget i Vietnam, som vi alltid har påstått är felaktig, den avlöses av detta när man frågar sig: kommer kineserna att liksom offra det lilla vietnamesiska folket för vänskapen med det stora Amerika.

Vietnam är en liten nation som i årtusenden har försökt värna sitt nationella oberoende, och detta är i grunden ett nationellt befrielsekrig och har alltid varit det.

Folkpartiledaren Sven Wedén sa till mig på sin tid att amerikanarna i Vietnam för att lära kineserna att våld inte lönar sig. Det är retrospektivt ganska fantastiskt för att det har ju lönat sig i så fall ohyggligt: de har blivit erkända i FN, Nixon har varit där och Taiwan rullar och det ekonomiska samarbetet rullar med hela världen.

Nej, det våld som inte lönar sig, det var ju det våld som sätts in för att hindra ett litet folks strävan till nationell och social frigörelse.

Om då de två huvudteserna för kriget har fallit bort, då ter det sig att fortsätta att slå vakt om Saigonjuntan genom en väldig militär insats, det ter sig då meningslöst. Det leder ju bara till fortsatt krig och förödelse.

Man borde ju nu ha kommit fram till slutsatsen att en militär lösning icke är möjlig, om man icke är beredd att på avstånd, med teknikens hjälp totalt ödelägga ett fattigt land genom det så kallade elektroniska kriget.

Men följderna av en sådan politik det vore ju fullständigt omätliga lidanden för enskilda människor, som sannerligen har lidit nog. Och följden kan ju också bli en moralisk kris i de rika länderna inför framtiden.

Jag kommer ihåg ett uttalande av en gammal romersk fältherre som sa, att vi skapade en öken och kallade det fred.

Om man alltså har ett land med 10 miljoner bombkratrar, där alla den moderna teknikens medel har använts som sprängmedel, som bit för bit mals sönder, det är ju inte mycket se'n att proklamera att här har vi vunnit en militär seger. Att säga att denna totalt förödda bit av jordytan, där råder fred. Vad är det för fred?

Det finns inga tänkbara lidanden som det vietnamesiska folket, de vietnamesiska bönder kunde ha utsatts för av någon regim som är värre än de som de har utsatts för genom bombningarna i demokratins och frihetens namn.

620

Det är den enkla moralen.

Och därmed är man tillbaka till det grundläggande: att fred i Vietnam kan bara uppnås genom en politisk lösning, som tillförsäkrar Vietnams folk nationell
625 självständighet och frihet från främmande inblandning.

Vägen till en sådan lösning går via förhandlingar, inte genom militärt våld.

630

De regelbundna förhandlingskontakterna i Paris har avbrutits – ensidigt. Vi vädjar, liksom många andra regeringar, till den amerikanska regeringen att återgå till förhandlingsbordet, och det är en vädjan som kommer från många håll i världen.

635

Det är viktigt att kravet på ett slut på Vietnamkriget förs fram av en bred opinion. Vi som tror på demokratin, tror också på att opinionen, människors engagemang, moral och övertygelse kan ändra världen.

640

Då är frågan om lärdomarna för framtiden utav det här. Ja, de borde vara många. Men bland annat har det lett till att i hela den så kallade rika världen – men kanske starkast i Förenta Staterna – har människorna börjat tvivla på en maktpolitik i det egna intresset. Rädslan för eftergiftspolitik börjar blekna inför andra insikter och intryck.

645

En lärdom som man nu borde ha fått är att förtryckta folks strävan efter frigörelse aldrig kan stoppas. Vi börjar inse att kampen för nationellt, ekonomiskt och socialt oberoende är en mäktig kraft, som också kan upphäva maktpolitikens realiteter.

650

Vietnam skapar respekt för det nationella oberoendet, och det kan skapa respekt för en norm att den internationella sammanlevnaden skall präglas av respekt för de små staternas rätt att forma sin politik med den egna nationens bästa som främsta rättesnöre.

655 Och kanske det nu på en mera realistisk bas kan återupprätta det som nazismen
krossade under andra världskriget, nämligen den normen för nationernas
samarbete och samlevnad att grunden är att acceptera deras krav på
självbestämmanderätt och oberoende.

660 Och det skulle innebära att de fattiga folkens krav på förändringar skulle mötas
av de gynnade och rika staterna inte med våld och maktmedel utan med positiv
handling med stöd för ansträngningarna att genomföra fredliga reformer.

En sådan politik, som är baserad på reformismens ideal, accepterar
665 förändringens nödvändighet för de fattiga. Det skulle bidra till att stärka freden.

Det är ur ett sådant perspektiv man bör se vår biståndspolitik. Den skall formas
för att underlätta de fattiga ländernas fredliga strävan efter ekonomisk och social
frigörelse. Den skall underlätta reformer för folkflertalets bästa.

670

Och därmed blir biståndspolitik en element i den politik som vi för i FN och
på andra håll för att främja en fredlig utveckling.

Vietnampolitiken och Vietnamkonflikten har inneburit att teorin om makten
675 som den enda basen för utrikespolitiken kanske inte är så självklar längre.
Kanske kan respekten för de små staternas suveränitet och oberoende komma
att öka.

Allra sist, för att inte utsätta er för hela det föredrag om framtiden jag höll på
680 tyska i tre kvart, nu kort:

Det här kravet på oberoende innebär ju inte någon isolering. Vi kommer ju att
av egen fri vilja få uppge mycket av detta oberoende för att kunna lösa de
verkligt stora globala problemen.

685

Om man studerar de här framtidsforskarna. De går i vågor. Först hade vi
teknokraterna, som extrapolerade teknokratiska kurvor mot framtiden med allt
märkvärdigare uppfinningar och allt missnöjdare människor. De enda nöjda var
de här teknokratiska framtidsforskarna för det var alltid någon ny framtid att
690 utforska även år 2000.

Nu är det istället de som pekar på att jorden håller på att uttömmas på sina

695 resurser eller kan göra det, att jorden är ett litet klot med begränsade resurser,
sårbart för de krafter som tekniska och ekonomiska utvecklingen frigör.

Vatten och luft är knappa tillgångar. Vi har inte obegränsade energiresurser.
Råvarorna är inte någon outtömlig tillgång. Släpp ut avfall och föroreningar i
700 havet och atmosfären så kan det leda till bestående rubbningar i de processer
som utgör villkoret för mänskligt liv på jorden.

Befolkningstillväxten skärper trycket på våra begränsade resurser.
Livsmedelsproduktionen räcker, trots den gröna revolutionen och andra
framsteg, inte i dag och än mindre i framtiden för att föda denna växande
705 befolkning.

Då drar många vetenskapsmän slutsatsen att om den utvecklingen fortsätter, är
katastrofen oundviklig.

710 Insikten om att jorden är en begränsad planet kommer att framtvinga en global
samverkan för att tillvarata människans möjligheter att överleva. När det gäller
befolkningsfrågan, råvarutillgångarna, energiförbrukningen,
livsmedelsproduktionen och miljöförstörelsen.

715 Och som ett i alla fall led i ett sådant, att försöka vara med och skapa ett sådant
globalt ansvar får man se den miljökonferens som vi tog initiativet till och som
snart kommer att äga rum i Stockholm.

Sådant som detta anser jag också vara en utomordentligt väsentlig del av svensk
720 neutralitetspolitik.

Källa

725 <div>Manuskript hämtat från olofpalme.arbark.se (2026-09-28)</div>

Taggar

Fred, Politiska tal, Socialdemokraterna

URI

730 <https://www.svenskatal.se/tale/olof-palme-anforande-vid-utrikespolitiska-foreningen-i-uppsala-1972>